

זרע שמשון המפואר

עם פירוש פרי שמשון

קובץ דרושים ערבים ומתוקים,
מרגליות זוהרות באור יקרות, מתורת רבינו
סיני ועוקר הרים, הפועל ישועות בקרב הארץ.
רבינו החיד"א וגדולי הדורות העידו עליו גדולות ונצורות.

המקובל האלקי החכם
רבי שמשון חיים נחמני זיע"א
בן רבי נחמן מיכאל זיע"א

מחבר הספרים הקדושים
'תולדות שמשון' ו'זרע שמשון'
אשר בירך והבטיח בני חיי ומזוני טבי ללומדים בתורתו,
ורבים נושעו בזכותו בכל מילי דמיטב.

בוס ישועות

ליקוט מהמחברים זי"ע אשר אמרו שהלימוד
בספריהם פועל ישועות, ומהמחברים זי"ע
שנפטרו ללא זש"ק וטמנו כוחם בספריהם,
העוסקים בתורתם זוכים לישועות כמפורסם.

ל"ז האון המקובל חסידא קדישא
רבי שמשון חיים בן רבי נחמן מיכאל נחמני זי"ע
לפמוד - להחנינו - להודישנו.

שם ושארית לדברים

גליון תק"י | עקב

פרשת עקב חידוש ג

שני ביאורים במדרש פליאה

דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, שהסומין אוכלים ואינם שבעים.

א, שבעים דוקא לאור הנרות

מדליקין נרות בשבת כדי שיראו ויתענגו באוכל

ולפי זה, הואיל שאסור לנו להתענות בשבת, ואדרבא חובה עלינו לאכל ולעשות סעודה בליל שבת ולקרות לשבת ענג, משום הכי צריכין אנו להדליק נרות בשבת כדי שלא יהא שם שם ענוי ורעבון.

ביאור המדרש וכן הפסוק 'וקראת'

וזהו שאמר (-המדרש), מדקאמר קרא ויענג וירעבך ויאכלך את המן מכאן רמז להדלקת נרות בשבת, כדי שיהיו שם כל ההנאות, הנאת הטעם והנאת הראיה. וזהו 'וקראת לשבת ענג' (ישעיה נח, ג), שהדבר תלוי ביד האדם לקרותו ענג, ואף לאחר שזמן המאכלים לא סגי אם לא יקראנו ענג, דהינו בהדלקת הנרות.

ב, באכילת שבת שייך שביעה

לא שבעו מהמן מפני שהוא מזון רוחני בגוף גשמי

ועוד בדרך אחר יש לומר, דאיתא במפרשים

מדרש אבכיר, 'ויענגך וירעבך ויאכלך את המן' (דברים ח, ג), מכאן רמז להדלקת נרות בשבת.

הקדמה, מפני שלא ראו צורת המן נחשב שאכלוהו ברעבון

ובאור ענין המן עם הדלקת הנרות, יובן במדרש רבה (קה"ר ה, א, י) על פסוק (קהלת ח, י) 'ברכות הטובה רבו אוכליה', שאלון למנחם וכו' מהו דין דכתיב ויענגך וירעבך ויאכלך את המן, וכי מאכל רעבון נתן להם הקב"ה לישראל את המן. מה עשה, הביא לפניהם שתי קשואין אחת שלמה ואחת שבויה, אמר הדא שלימתא היא בכמה, אמרו ליה בתרין מנין, והדא תבירא בכמה, אמרו ליה בחד מנה, אמר לון וכי אין השבויה גדולה כמו השלמה, אמרו ליה לא דומה, כשם שאדם נהנה מן הטעם כך הוא נהנה מן הראיה, עכ"ל.

ואם כן, בזמן שלא היו רואים אלא המן והיה משתנה לכמה טעמים נקרא ענוי ורעבון, כדאמרין בפירק ח' דיומא (עד, ב), אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו, ואינו

פרי שמשונו

א. הוא מדרש שנכתב על ידי התנאים והילקוט שמעוני מביא ממנו ואינו בדינו, כך איתא בשם הגדולים (ספרים: אבכיר, מדרש). ב. ויענגך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעו אבתיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ח' יחיה האדם ג. אמר להם השלמה בכמה, אמרו לו בשתי מנים, שאל השבורה בכמה, אמרו לו במנה אחד, שאל אותם הרי השבורה גדולה כמו השלמה, ומדוע היא שווה רק מנה. אמרו לו כשהיא שלמה יש תנאה גם בטעם וגם בראיה, מה שאין כשהיא שבורה שיש רק תנאת האכילה ואין תנאת הראיה. ולמדים מכאן שגם באכילה שייך תנאת הראיה, כדלחך. ד. מדובר בסוגיא לגבי המן. וזה לשון הגמרא: 'המאכלים מן במדבר לבטל עונות' (דברים ח, טו), רבי אמי ורבי אסי: חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין, אמר אביי הלכך מאן דאית ליה סעודתא לא ליכלה אלא ביממא, אמר רבי ירמיה מאי קרא, (קהלת ו, טו) 'טוב מרא עינים מהלך נפש'. ה. ככתוב (ישעיה נח, ג) 'וקראת לשבת ענג'. והיינו להתענג באכילה בשבת, כמו שאמרנו בשבת (קיד, ב): אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, שנאמר (תהלים לו, ד) 'והתענג על ח' ויתן לך משאלות לבך' ענג זה אינו יודע מהו, כשהוא אומר יוקראת לשבת עונג, חיי אומר זה עונג שבת. במה מענגו, רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר, בתבשיל של תרדן ודגים גדולים וראשי שומין. ונלהלך נדרש הפסוק לגבי נר שבת. ו. 'וקראת' היינו לשון הזמנה. וראה ריקאנטי (בראשית ב, י): זהו שנאמר 'וקראת לשבת עונג', ומלת 'וקראת' לשון המשכה והזמנה. ונראה שמתורץ כאן קושיה נסתרת, שלפי הפשט בחז"ל שעונג הכוונה אכילה מדוע לא כתוב 'וקראת עונג לשבת', ומתורץ שיוקראת לשבת מרמז על חכמת מאכלי שבת, ומסוּף 'עונג' שעל ידי הדלקת הנרות, תתענג ותשבע. ז. ראה מדרש תנחומא (מצורע, ט): דתנו רבנן מניין שחייב אדם להיות זהיר וזריז בהדלקת חנר בשבת, שנאמר 'וקראת לשבת עונג' זו הדלקת חנר בשבת.

נרות של ציון, ואני בכבודי מאיר לכם כדכתיב (ישעיה ס, יט) 'לא יהיה לך עוד השמש וכו' והיה לך ה' לאור עולם, וכל כך למה בזכות הנרות שאתם מדליקים בשבת, עכ"ל.

ביאור המדרש, נראים שבעים מפני שהיא סעודה רוחנית

וזה יהיה פרוש מדרשנו, שמאותו טעם עצמו שנתן להם המן שהוא רוחני בענוי ורעבון כדי שיהיה בו קצת גופניות וחסרון כדי שייכל להתגשם ולהיות מזון לאדם גופני, משום הכי מאותו טעם עצמו צריך הנרות דולקות בסעודת ליל שבת, כדי לרמוז לרוחניות אותו המזון הגשמי שאינו מתהפך לרמה ותולעה, וזהו כבוד גדול לשבת, שבזה אנו רומזים שאותה האכילה היא לנו כמו אכילה רוחנית.

אין קידוש אלא במקום סעודה לרמוז שהסעודה היא קדושה

ואתי שפיר מה שאמרנו ז"ל (פסחים קא, א) אין קדוש אלא במקום סעודה. לפי שסעודה זו קדושה, ורוחניות יש בה. ולכן צריך לעשות קדוש קדם אכילה, כדי לרמוז שאכילה זו כלה קדושה.

וכן מזו הטעם נקרא 'קידוש'

וניחא שפיר שקראוהו 'קדוש' ולא 'זכירה', אף על גב דנפקא לן (פסחים קו, א) מקרא (שמות ח, כ) ד' זכור את יום השבת' - זכרהו על היין בכניסתו.^ט

סיכום החידוש:

כאשר אין רואים אותו, לא שבעים כל כך, כמו שאמרו על העיוורים שאינם שבעים. ועתה יבואר בשני דרכים.

הטעם שנתן הקב"ה לישראל המן דרך ענוי ורעבון,^ה הינו לפי שהמן היה מזון רוחני ולא גופני,^ו ואי אפשר להנות בעולם הזה משום דבר רוחני, ובפרט הנאה גופנית כמו זו שהיה לה לשמש למזון האדם. ומשום הכי נתנה להם דרך ענוי ורעבון כדי שלא תהיה הנאתן שלמה מדבר רוחני רק הנאה חסרה, כמו שהם כל טובות העולם הזה שאינם הנאה שלמה.

בשבת שבעים מפני שהוא מזון גופני החשוב כרוחני

והנה מה שאנו אוכלים בשבת, הוא מזון גופני וחשוב לנו כמו מזון רוחני, שהרי כתב הראשית חכמה (שער הקדושה פט"ו, ז) שכל הבשר והשמן המתרבה באדם בשביל אכילת שבת ויום טוב אינו נהפך לרמה ותולעה, ועל זה נאמר (תהלים טז, ט) 'אף בשרי ישכן לבטח'.^א ואם כן מן הדין הוא שצריך לאכול בלי ענוי ורעבון^ב והינו לאכול בנרות דולקות כדי שתהא כדי שביעה, שהרי זאת השביעה היא שביעה רוחנית, שהרי אינה נהפכת לרמה ותולעה, ולתן בה סימן של שביעה רוחנית שהיא כלה אורה.

ביאור חילקוט, כבוד השבת הם נרותיה

וזהו^ג דאיתא בילקוט (במדבר תשיט) על פסוק (במדבר ח, ב) 'בהעלתך את הנרות' - כבוד השבת הם נרותיה ובנותם אני מראה לכם

להבנת המדרש פליאה, יוקדם, שהנה שביעה אמיתית מאוכל, שייך דוקא כאשר רואים אותו, אך

פרי שמשונו

ח. שלא ראו צורת אוכל. ט. כמו שאמרו ביומא (נעה, ב): ד'ק מחוספסי וכו', רבי יוחנן אמר, דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים. תנו רבנן, ולחם אברים אכל איש - לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו. י. עיין מה שכתב רבינו בענין זה בפרשת בהעלותך (חידוש ג). יא. שאין הבשר הופך לרימה. יב. העולה מוכאן, שבאכילת שבת יש מעלה על חמון, שבמן שהיה ממש מזון רוחני לא יכלו לשבוע בו לגמרי ולכן היה בחינת עינוי ורעבון, אמנם באכילת שבת אפשר לשבוע מפני שהוא מזון גופני החשוב כרוחני ואין בחינת עינוי ורעבון, ולכן אוכלים בנרות דולקות לרמוז שאכילה זו היא אכילה רוחנית שכולה אורה. יג. מה שנתבאר שהנרות שמדליקים בשבת באים להראות שחשבת היא רוחנית. יד. ראה בתוספות שם (ד"ה זכרהו): ונחא זכירה היינו קידוש. טו. מכל מקום נקרא קידוש, כדי להזכיר שאכילה זו כולה קדושה.

כמזון רוחני, שאין רימה ותולעה שולטת בו, ונמצא שכן שייך לשבוע בו, **מָאָן רָמַז לְהַדְלִיק גִּרְוֹת בְּשֶׁבֶת** שיאכלו וישבעו והאורה מרמז על כך שהיא אכילה רוחנית.

וזה לשון חז"ל אין קידוש אלא במקום סעודה, לרמז על כך שהסעודה היא קדושה. ולכן גם נקרא 'קידוש' ולא 'זכירה' לרמז שסעודה זו קדושה.

דרך א, זה מה שאמרו חז"ל, **וַיֵּעָנֶה וַיִּרְעֶבֶה וַיֹּאכְלֶה אֶת הַמָּן** ונקרא רעבון משום שלא ראו צורה מיוחדת במן, ו**מָאָן רָמַז לְהַדְלִיק גִּרְוֹת בְּשֶׁבֶת** כדי שיאכלו וישבעו.

דרך ב, **וַיֵּעָנֶה וַיִּרְעֶבֶה וַיֹּאכְלֶה אֶת הַמָּן** מפני שהמן הוא רוחני ואין הגוף הגשמי יכול לשבוע ממנו, אמנם בשבת שהמזון הוא גופני אמנם חשוב

פרשת עקב חידוש ז

הפסוק מרמז קודם על ברכה אחרונה מפני שיש אופן שמברך רק שלאחריה

מִצְוָה. וְאֵיפְלִיגוּ תוֹ הֵתָם, וְעֵין שָׁם. וְהִמָּגֵן אֲבָרָהֶם בְּאַרְחַ חַיִּים סִמָּן קצ"ו (ריש הסימן) כתב, דְּמִי שֶׁגָּזַל חֲטִים אוֹ לֶחֶם וְאָכְלָה, דְּחִיב לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, מִשּׁוּם דְּכִיּוֹן שְׂאֲכָלָה, קִנְיָה בְּשָׁנוּי, וְדָמִים הוּא חֵיב, נִמְצָא שֶׁמָּה שְׂאֲכָל הוּא שְׁלוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּרַכַּת הַמְּזוֹן דְּאוֹרִיתָא, וְעֵין שָׁם. אָבֵל הַבֵּית יוֹסֵף פֶּסֶק דְּאֵין מְבָרֵךְ לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוּף וְכו'. וְכַתֵּב הַב"ח סִמָּן הַנ"ל, דְּלִבְסוּף חֵיב לְבָרֵךְ לְדַבְּרֵי הַכֹּל, דְּשָׁנוּי קוֹנֶה, וְדָמִים הוּא חֵיב וְאֵינוֹ אֶפְלוֹ מְנַאֵץ, וּמֵאִי דְּפִלְגִי בִּירוּשְׁלָמִי הוּא בְּבִרְכָּה רִאשׁוֹנָה וְהִיכָא דְּגָזַל מִצָּה אֶפּוּיָה מִמֶּשׁ וְכו', וְעֵין שָׁם.

הפסוק מרמז לאופן שמברך דוקא ברכה אחרונה

נִמְצְיָנוּ לְמַדִּים, דְּלִפְעָמִים יֵשׁ בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה אֵף בְּלֹא בְרַכָּה רִאשׁוֹנָה, כְּגוֹן שֶׁגָּזַל לָחֶם, דְּבִאֲכִילָתוֹ קִנְיָה בְּשָׁנוּי וְחֵיב לְבָרֵךְ.

וַיֹּאכְלֶה וַיִּשְׁבַּעַת וַיְבָרְכֶת וְכו' [אֵת ה' אֱלֹהֵיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ] (דברים ח, י), בְּגִמְרָא דְּבִרְכוֹת פֶּרֶק שְׁלוּשָׁה שְׂאֲכָלוּ דָף מ"ח (ע"ב), רַבִּי אוֹמֵר 'וַיְבָרְכֶת' זוֹ בְּרַכַּת הָזֶן וְכו', 'עַל הָאָרֶץ' זוֹ בְּרַכַּת הָאָרֶץ, 'הַטֹּבָה' זוֹ בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַם וְכו', אֵין לִי אֵלָא לְאַחֲרִי, לְפָנָיו מִנִּי, תִּלְמוּד לומר 'אֲשֶׁר נָתַן לָךְ' - מִשְׁנֵתָן לָךְ, עַד כָּאֵן בְּגִמְרָא.

יֵשׁ מִקְשִׁים, אֲמַאי מְהִפֵּךְ הַפֶּסֶק הַסֵּדֶר, בְּתַחֲלָה הָיָה לִיָּה לְמַכְתֵּב בְּרַכָּה שְׁלִפְנִיָּה וְאַחֵר כֶּף שְׁלֹאחֲרֵיהָ.

מחלוקת לגבי גב אם מברך ברכה ראשונה ואחרונה

וְיֵשׁ לומר, דְּאֵיתָא בִּירוּשְׁלָמִי דְּתַחֲלָה (פ"א ה"ה), תְּנִי מִצָּה גְזוּלָה אֶסוּר לְבָרֵךְ עַלֶיהָ מִשּׁוּם 'בִּצְעַ בְּרֵךְ נָא' (תהלים י, ג), אָמַר רַבִּי (יוֹחָנָן) [יוֹנָה] הֵדָא דְּתִימָא בְּתַחֲלָה, אָבֵל בְּסוּף,

פרי שמשון

א. שצריך לברך אחר הסעודה. ב. שצריך לברך על האוכל לפני הסעודה. ג. כבר מעת הנתינה, דיינו האכילה, צריך לברך. ד. מפני שאינו מברך כעת על הדבר הגזול, שכעת לאחר האכילה ושינוי המוצר, הוא חייב רק דמים. ה. שיטת רבי יוסי שמברך אף בתחילה, ושיטת רבי הילא כרבי יונה שמברך רק בסוף. וזה לשון הגמרא: רבי יונה אמר אין עבירה מצוה (אי אפשר שיקיים מצות ברכת המזון על העבירה של הגזול). רבי יוסי אמר אין מצוה עבירה (אין המצוה של ברכת המזון נמנעת על ידי עבירת הגזול). אמר רבי הילא יאללה המצות (ויקרא כז, לד), אם עשיתן כמצותן הן מצות, ואם לאו אינן מצות (ושאם לא עשה המצוה כחלכתה אינה מצוה). ו. שיטת הבית יוסף לדעת הרמב"ם, שאין מברך לא בתחילה ולא בסוף. והביח כתב, שאחרי שאכל קנה בשינוי וצריך לברך, וכן אם גזל קמח ואפה ממנו פת קנה בשינוי וצריך לברך ברכה ראשונה. ופוסק המגן אברהם, שהאוכל פת גזולה צריך לברך ברכת המזון שהיא מדאורייתא וספיקא לחומרא. ז. המשך דבריו: אבל בגזל מנה אפויה, כיון דלא קנאה בשינוי אסור לו לברך עליה בתחלה לדברי הכל, אבל לבסוף יכול לברך ואינו אפילו מנאץ אפילו בגזל מנה אפויה, ודלא כמו שפירש בית יוסף.

וְאֵלֹהֵי הָיָה אֹמֵר אֲשֶׁר נָתַן לָךְ מַעֲיָקָרָא, דְּהֵינּוּ שְׂכָשְׁנָתָן לָךְ אֲזַ תְּהִיָּה חֵיב לְבָרֵךְ (-ברכה ראשונה), הֵייתִי אֹמֵר דְּגַם בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אֵינָה אֵלָא דּוֹקָא הֵיכָא דְּמִשְׁלָךְ אַכְלָתָּ, דְּהֵינּוּ שְׂכָכָר נִתְחִיבָתָּ בְּבָרְכָה רִאשׁוֹנָה. אֲכַל הֵיכָא שְׂגָזַל וְלֹא נִתְחִיב בְּבָרְכָה רִאשׁוֹנָה, אוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְנַאֲץ^י, אֲזַ הָוָה אֲמִינָא דִּיהֵיָּה פִטוּר אַף מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה וְכִסְבָּרַת הַבֵּית יוֹסֵף הַנָּ"ל,

וּכְדַעַת רַבִּי הִילָא בִּירוּשְׁלָמִי: 'אַלְהַ הַמְצוֹת' אִם עֲשִׂיתָן כְּמַצּוֹתָן, מְצוֹת, וְאִם לֹא אֵינָן מְצוֹת, דְּאֶפְלוּ בְּסוּף לֹא יִבְרָךְ^י. מִשּׁוּם הֵכִי קָאָמַר קָרָא בְּתַחֲלָה 'וְאֶכְלָתָּ וְשִׁבְעָתָּ וּבִרְכָתָּ', לֹא שְׂמוּעִינָן דְּחֵיב בְּבָרְכָה אַחֲרוֹנָה אֶפְלוּ הֵיכָא שְׂאִינוּ חֵיב בְּבָרְכָה רִאשׁוֹנָה, שְׂאֵז לֹא מִקְרִי 'שְׁנָתָן לָךְ' שֶׁהִי עֲדִין לֹא קָנְאוּ.

סיכום החידוש:

ולזה מרמז הפסוק על חיוב הברכה בסוף אף כשאין חיוב בתחילה. ולכן קודם כתוב וְאֶכְלָתָּ וְשִׁבְעָתָּ וּבִרְכָתָּ לרמז על ברכה שלאחריה, שחייב לברך אותה, אף אם היה אסור לו לברך ברכה ראשונה. ולאחר מכן כתב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ לרמז על ברכה ראשונה.

אמנם אם הפסוק היה כותב קודם 'אשר נתן לך' על ברכה ראשונה שודאי לא שייך בגזלו, הייתי סובר שפטור גם מברכה אחרונה.

הגמרא אומרת שאינו מברך על דבר הגזול, ונחלקו האם מברך ברכה אחרונה. לשיטת הבית יוסף, אפילו אם יש שינוי במה שגזל, כגון שגזל חטים או לחם ואכלה, אינו מברך כלל לא בתחילה ולא בסוף. לשיטת הב"ח^י, ברכה אחרונה מברך לכולי עלמא היות ויש שינוי [חוץ מאופן שבלע], ובתחילה, אם יש שינוי מברך, ומה שחלקו בגמרא, דוקא היכן שאין שינוי, כגון שגזל מצה אפוייה. ופסק המגן אברהם, שמברך רק ברכת המזון.

בענין ברכה לבעל הבית (וירא יט)

לשבח את בעה"ב במחשבה ולא כפה לאחרים

שְׂטַרְחָא לֹא טַרְחָא אֵלָא בְּשִׁבְלִי. אֲכַל אוֹרְחָא רַע מַהוּ אֹמֵר, מַה טַרְחוֹת טַרְחָא בַּעַל הַבֵּית זֶה, מַה יֵּין הֵבִיא וְכוּ', כָּל מַה שְׂטַרְחָא לֹא טַרְחָא אֵלָא בְּשִׁבְלִי אֲשֶׁתּוּ וּבְנֵיו, עכ"ל.

גְּמָרָא דְּבִרְכּוֹת פָּרָק ט' (נח, א), הוּא הָיָה אֹמֵר אוֹרְחָא טוֹב מַהוּ אֹמֵר^א, כְּמַה טַרְחוֹת טַרְחָא בַּעַל הַבֵּית לְפָנֵי, כְּמַה יֵּין הֵבִיא לְפָנֵי, כְּמַה בְּשׂוּר כְּמַה גְּלוּסְקָאוֹת הֵבִיא לְפָנֵי, כָּל מַה

פרי שמשון

ח. כלומר, שלסברת הב"ח, לדברי האומר אין מצוה עבירה, אף שהוא גזול, מכל מקום חייב לברך בתחילה על אכילת מצה, אלא שנקרא מנאץ כיון שהמצוה באה על ידי עבירה. ט. היות שהוא לא בירך ברכה ראשונה, ולא עשה המצוה, כבר אינו יכול לברך ברכה אחרונה [בפרט, שהואכל ללא ברכה, נחשב גזול (ברכות לה, א)]. י. אמנם אם היה כתוב קודם אשר נתן לך, הייתי אומר שדוקא כאשר חייב בברכה ראשונה או יתחייב נמי בברכה אחרונה. ואם גזל, היות ואינו מחוייב בברכה ראשונה, לא יתחייב אף בברכה אחרונה. ורבינו מחדש כאן ראייה נוספת לפטור אוכל גזול מברכה ראשונה, מפני שאי אפשר לומר 'משנתן לך'.

א. נראה כוונתו, בחקשר למובא בפרשתנו, שאברהם עסק בכך שכל האורחים יברכו את הקב"ה. ככתוב (בראשית כא, לג): וַיֵּטַע אֲשֶׁל בְּבָאָר שָׁבַע וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֱלֹהִים, וברש"י: ויקרא שם וגו' - על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא אלוה לכל העולם, לאחר שאובכלים ושותים, אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר ויהי העולם אכלתם.

לְכֹן בָּזָה בְּכָל פְּרִטִּי הַהֲנָאוֹת שָׁאֵנוּ נִהְיִים
מִהָעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם הֵיכָר הָרַע מִתְחַלָּה
מוֹדָה בְּכָף.^א

ביאור הגמרא בסוכה

וְהָיָה שְׁאֲמָרוֹ י"ל (סוכה נב, א), בְּתַחֲלָה הִלֵּךְ,
וּלְבִסּוֹף אוֹרַח, וּלְבִסּוֹף בַּעַל הַבֵּית.
מִתְחַלָּה הֵיכָר הָרַע נִדְמָה לְאָדָם כְּמוֹ הִלֵּךְ,
כְּלוּמַר אֲהוּבּוֹ, שֶׁגַּם הוּא רוֹצֵה שִׁילֵךְ בְּדֶרֶךְ
טוֹבָה, שֶׁהַצְדִּיקִים הָלִיכוֹת עוֹלָם לָהֶם.^ב

וּלְבִסּוֹף מִפְתָּחוֹ שִׁיחָה בְּמַעַט מַעֲלָם
הַזֶּה כְּמוֹ אוֹרַח, שֶׁהֵרִי הַמָּקוֹם טוֹרַח כָּל כָּף
בְּשִׁבְלֵנוּ כְּדִי שֶׁנִּחְזִיק לוֹ טוֹבָה וְנִתֵּן לוֹ מַעֲזָן
בְּרִכּוֹתָיו, וְאִם אֶפְשָׁר לְהִחְזִיק לוֹ טוֹבָה אֲלֵא
כִּשְׁאֵנוּ נִהְיִים מִמֶּשֶׁי.^ג

וְאַחֲרֵי כֵן כְּשִׁיתְחַלֵּל לְהִנּוּחַ, הוּא
מִפְתָּחוֹ וְאוֹמֵר לוֹ לִילֵךְ אַחֵר תִּאֲוֹת הָעוֹלָם
הַזֶּה וְלִהְיוֹת אַחֲרֵיהֶם, שֶׁלֹּא אַחֲרֵי שִׁיבְרָךְ
הַבְּרִכּוֹת הָרְאוּיוֹת, הָעוֹלָם הוּא שָׁלוֹ. כְּמוֹ
שְׁאֲמָרוֹ בְּבִרְכּוֹת (לה, א), כְּתִיב (תהלים כד, א) 'לֵה'
הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, וְכִתִּיב (שם קטו, טז) 'וְהָאָרֶץ נִתְּן

מִקְשִׁים עַל זֶה מֵהֵיא דְאֲמַרִּין פֶּרֶק ג' דְּעִרְכִּין
(טז, א), כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר מֵאִי דְכְּתִיב (משלי
כו, יד) 'מִבְּרֶךְ רָעָהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל' וְכוּ', כְּגוֹן
דְּאִיקָלַע לְאוֹשְׁפִיזָא וְטָרְחוּ קָמִיה שְׁפִיר, לְמַחֲר
נְפִיק יְתִיב בְּשׁוּקָא וְאֲמַר רַחֲמָנָא לִיבְרַכִּיה
לְפָלְגִינָא דְהִכִּי טָרַח קָמָא, וְשִׁמְעוּ אִינְשִׁי וְאֲזִלִּי
וְאֲנִסִּי לִיה. דְּמָהָא מְשַׁמַּע שְׁאֲדַרְבָּא אוֹרַח טוֹב
אִינוּ אוֹמֵר כְּלוּם.

צריך לשבח בעל הבית בלבו ודעתו אך לא בפיו

וְנִרְאָה, דְּמָה שְׁאֲמָרוֹ בְּפֶרֶק ט' דְּבִרְכּוֹת, אִינוּ
אֲלֵא שֶׁהוּא מַחֲשָׁב כָּף בְּדַעְתּוֹ כְּדִי
לְהִחְזִיק לוֹ טוֹבָה יִתְרָה, אִם עַל גַּב דְּאֲמַרִּין
מָהוּ 'אוֹמֵר', לֹא דוּקָא, אֲלֵא רְצוֹנוֹ לִזְמַר
אוֹמֵר בְּלִבּוֹ.

וכן עיקר הטובה שמחזיקים לקב"ה הוא במחשבה

וְהִרְאָה עַל זֶה, דְּלַעֲלֵל אֲמַרִּין וְאִנִּי מִשְׁכִּים
וּמוֹצֵא כָּל אֱלוֹ מִתְקֵן לִפְנֵי, שִׁישׁ
לְהִחְזִיק לְהַקְבִּי שְׁעוֹשֶׂה לָנוּ כָּךְ, וְאִנִּי כְּמוֹ
אוֹרְחִים בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְעֵקֶר הַטּוֹבָה שִׁישׁ לָנוּ
לְהִחְזִיק לְהַקְבִּי אִינוּ תְלוּיָה בְּדַבָּר, אֲלֵא

פרי שמשו

ב. מִבְּרֶךְ רָעָהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּפֶקֶר הַשִּׁפִּים שֶׁלֹּא מִשְׁלָמִים) וְטָרְחוּ לִפְנֵי הֵיטֵב, לִמְחַר הוּא יוֹצֵא וְיוֹשֵׁב בְּשׁוּק וְאוֹמֵר, ה' יִבְרַךְ אֶת פְּלוֹנִי שֶׁכָּךְ טָרַח לִפְנֵי, וְעַל יָדִי כִּי אֲנִשִּׁים שׁוֹמְעִים וְהוֹלְכִים וְבוֹזִיזִים אֶת בַּעַל הַבֵּית. ג. רַב דִּימִי אֲמַר, מִי הוּא הַנִּקְרָא, 'מִבְּרֶךְ רָעָהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל קָלְלָה תַּחֲשַׁב לּוֹ, כְּגוֹן אָדָם שֶׁנִּקְלַע לֵאכֻסְיָא (כָּל הַנִּרְאָה מְדוּבָר בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא מִשְׁלָמִים) וְטָרְחוּ לִפְנֵי הֵיטֵב, לִמְחַר הוּא יוֹצֵא וְיוֹשֵׁב בְּשׁוּק וְאוֹמֵר, ה' יִבְרַךְ אֶת פְּלוֹנִי שֶׁכָּךְ טָרַח לִפְנֵי, וְעַל יָדִי כִּי אֲנִשִּׁים שׁוֹמְעִים וְהוֹלְכִים וְבוֹזִיזִים אֶת בַּעַל הַבֵּית. ד. הוּבָא סְתִירָה הָאָם צָרִיךְ לִשְׁבַח אֶת בַּעַל הַבֵּית אוֹ לֹא. שֶׁמִּהֲגִמָּרָא בְּבִרְכּוֹת, מִשְׁמַע שְׁצִירָה לִשְׁבַח אֶת בַּעַל הַבֵּית, וְהוּמָגֵרָא בְּעִרְכֵּי מִשְׁמַע הַפֶּה שׁוֹה נִזְק לְבַעַל הַבֵּית, וְנִחְשָׁב לְמַבְרָךְ שֶׁהוּא מְקַלֵּל אֶת בַּעַל הַבֵּית. ה. מִשְׁמַע לְמֵאֲוָרָה שְׁאוֹמֵר בְּפִיו. ו. מִתּוֹרָה, שְׁבִאמָת אִינוּ מִשְׁבַּח אֶת בַּעַל הַבֵּית בְּפִי אַחֲרֵיהֶם, אֲלֵא יִשְׁבָּחוּ בִּינוּ לְבִין עֲצֻמוֹ. ז. שְׁמִדוּבָר כֹּאן עַל הַשְּׁבַח שֶׁבֵּל. ח. בְּבִרְכּוֹת שֶׁם (נח, א), וְהַ לְשׁוֹן: הוּא (יב-יז) וְזִמָּה הִיא אוֹמֵר, כְּמָה יִינִיעוֹת יִנֵּעַ אָדָם הָרִאשׁוֹן עַד שְׁמִצָּא פֶת לֵאכּוֹל, חֲרַשׁ וְזֶרַע וְקֶצֶר וְעֹמֵר וְדֵשׁ וְזֶרַח וְכָר וְטָח וְהִרְקִיד וְלֵשׁ וְאִפְסָה, וְאַחֲרֵי כֵן אֲכַל, וְאִנִּי מִשְׁכִּים וּמוֹצֵא כָּל אֱלוֹ מִתּוֹקֵינִי לִפְנֵי וְכוּ'. ט. רָאָה בְּרִכּוֹת (ל, ב): לְעוֹלָם יִמּוּד אָדָם אֶת עֲצֻמוֹ אִם יוֹכֵל לְכוּיִן אֶת לְבוֹ יִתְפַּלֵּל, וְאִם לֹא אֵל יִתְפַּלֵּל. וְרָאָה בְּבוֹבוֹת הַלְבָבוֹת (שְׁעַר ח פֶּרֶק ג אָפוֹן ט): וְדַע, כִּי הַמַּלְאוֹת תִּהְיֶינָה בְּלִשׁוֹן וְחֻזְיוֹן בֵּלָה וְחַמְלוּת כְּגוֹן לְתַפְלָה וְחֻזְיוֹן כִּרּוּחַ וְכִשְׁתִּילַת הַמַּתְפַּלֵּל בְּלִשׁוֹנוֹ, וְלִבּוֹ טָרוּד בְּזוּלַת עֵינָי הַתְּפִלָּה, תִּהְיֶינָה תְּפִלָּתוֹ גּוֹף בִּלָּא רֹחַ וְקָלִיפָה בִּלָּא לֵב, מִפְּנֵי שְׁגוּפָה נִמְצָא וְלִבּוֹ בֵּל עֲמוֹ עַתַּת תְּפִלָּתוֹ, וּבְכַמּוּהוּ אֲמַר הַכְּתוּב: 'יֵעֵן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִיו וּבִשְׁפָתָיו כְּבִדּוּנִי וְלִבּוֹ רַחֵם מִמֶּנִּי'. י. מוֹכֵחַ מִכָּאן שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִשְׁבַח לְקַבִּי"ה כְּמוֹ אוֹרַח. וְכִמּוֹ שְׁעִיקָר הַשְּׁבַח לְקַבִּי"ה הוּא בֵּלָה, כִּי שִׁבַּח הָאוֹרַח לְבַעַל הַבֵּית הוּא בְּעִיקָר בֵּלָה. וּמִתּוֹרָה שְׁאִין סְתִירָה, שְׁאִין מִה שְׁאִמְרוּ בְּבִרְכּוֹת צָרִיךְ לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְמֵאֲרַח, הֵיטֵב בֵּלָה. וְזֶה שְׁאִמְרוּ בְּעִרְכֵּי, הֵיטֵב שֶׁלֹּא יִשְׁבָּחוּ בְּפִי אֲנִשִּׁים, שְׁאִין יִגְרוּם לוֹ הַפֶּסֶד. יא. גַּם הֵיכָר הָרַע, אוֹמֵר לְאָדָם בְּתַחֲלִיל שְׁנוֹדָה לְקַבִּי"ה לְחַלֵּל וְכִשְׁתִּילַת הַמַּתְפַּלֵּל בְּלִשׁוֹנוֹ, וְלִבּוֹ טָרוּד בְּזוּלַת עֵינָי הַתְּפִלָּה, תִּהְיֶינָה תְּפִלָּתוֹ גּוֹף בִּלָּא רֹחַ וְקָלִיפָה בִּלָּא לֵב, מִפְּנֵי שְׁגוּפָה נִמְצָא וְלִבּוֹ בֵּל עֲמוֹ עַתַּת תְּפִלָּתוֹ, וּבְכַמּוּהוּ אֲמַר הַכְּתוּב: 'יֵעֵן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִיו וּבִשְׁפָתָיו כְּבִדּוּנִי וְלִבּוֹ רַחֵם מִמֶּנִּי'. יב. מִה שְׁאִמְרוּ, שְׁאִין הֵיכָר הָרַע מוֹדָה בְּכָף. יג. בְּתַחֲלִיל הֵיכָר הָרַע נִקְרָא 'הֵיכָר', שְׁמֵרָא לְצַדִּיק שֶׁהוּא אוֹהֵב אוֹתוֹ וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ שְׁלֵם, וְאוֹמֵר לוֹ לְהוֹדוֹת לְקַבִּי"ה, שְׁדִיר הַצְדִּיקִים נִקְרָא הֵלִיכָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹ בְּפִרְשֵׁת וִילָךְ (חִידוּשׁ ח): דְּשִׁנִּי חֲלָקִים יֵשׁ בְּאָדָם, גּוֹף וְנֶפֶשׁ, וְאִם הָאָדָם הוּא לְפַעְמֵיךְ דְּבִי אֵלִיהוּ (מְגִלָּה כח, ב), כֹּל הַשּׁוֹנֵה הַלְכוֹת מוֹבִטֵּל לוֹ שֶׁהוּא בֵּן עוֹלָם הָבָא, שְׁאִמְרוּ (חֲבִיקוֹק ג) 'וְהֵלִיכּוֹת עוֹלָם לוֹ אִם תִּקְרִי הֵלִיכּוֹת אֲלֵא הַלְכוֹת'. וְנִדְרֵשׁ עַל הַצְדִּיקִים, שְׁשִׁידִיק אֲצֻלִּים לְשׁוֹן הֵלִיכָה. כְּמוֹ שְׁכַתּוֹ בְּפִרְשֵׁת וִילָךְ (חִידוּשׁ ח): דְּשִׁנִּי חֲלָקִים יֵשׁ בְּאָדָם, גּוֹף וְנֶפֶשׁ, וְאִם הָאָדָם הוּא לְפַעְמֵיךְ עֵינִי וְיִגַּע הוּא יוֹשֵׁב וְאִינוּ הוֹלֵךְ, אֲבָל זוֹ הִיחִיבָה הֵיא לְמַנּוּחַת הַגּוֹף דוּקָא, שֶׁהִיא חֲלָק הַנֶּפֶשׁ דִּחֵינָה חֲלָק הָרוּחָנוּת שֶׁבּוֹ לְעוֹלָם אִינוּ יוֹשֵׁב וְאִינוּ עֵינִי. אִם כֵּן לְגַבִּי הָרוּחָנוּת שִׁידִיק לְשׁוֹן הֵלִיכָה, שְׁלֵעוֹלָם הוֹלֵךְ וּמִתְרַבֵּה. טו. לִכֵּן הֵיכָר הָרַע אוֹמֵר אִם לְצַדִּיק לְהוֹת מִשְׁשׁ, כִּי שׁוֹכֵל לְבַרֵךְ לְקַבִּי"ה.

וְכוֹי' הֵינּוּ עִם בְּנֵי אָדָם שֶׁכָּבֶר מְכִירִין אֶת חֲבֵרוֹ, וּמִסְתַּמָּא אִי אֲפָשָׁר שְׁלֵא יִהְיֶה בּוֹ אִיזָה דְּבִר מְגָנָה, שֶׁהָיָה 'כָּל הָאָדָם כְּזָב' (תהלים קטז, יא), וּכְעוֹבְדָא דְהֶתֶם^כ שֶׁכָּבֶר רָאוּ אֶת הַכֶּתֵב שֶׁל גִּט רֵאשׁוֹן שְׁלֵא הָיָה מִתְקֵן וּכְמוֹ שֶׁכֶּתֵב שֵׁם מִהֶרָשׁ"א^כ. וּכְשֶׁאָנוּ אוֹמְרִים מִצְוָה לְשַׁבַּח אֶת הָאָדָם וְכוֹי', הֵינּוּ עִם מִי שֶׁאֵינוּ יוֹדֵעַ אוֹתוֹ וְאֵינוּ מְכִיר טִיבוֹ וְעֶרְפוֹ, שָׂאֻז אִי אֲפָשָׁר לְבֹא לִידֵי גְנוּת כָּלָל^כ.

הַבֵּנֶת רַב סִפְרָא שָׂרֵב דִּימִי אֵינוּ מְכִיר הַמִּימְרָא הֵנ"ל וְהֵינּוּ דְאֲמְרִינָן הֶתֶם בְּעֶרְכִין (טז, א), רַב דִּימִי חֲלַשׁ, עַל רַב סִפְרָא לְשִׁיּוּלִי בִּיה, אָמַר לִיה תִּיתִי לִי דְקִיִּימִית כָּל מְאִי דְאָמֹר רַבְּנָן, אָמַר לִיה הָאִי מִי מְקַמֶּת: לְעוֹלָם אֵל יִסְפֹּר אָדָם בְּשִׁבְחוֹ וְכוֹי' [שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁמִּתוֹךְ טוֹכְתוֹ בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ], אָמַר לִיה לֹא הָוָה שְׁמִיעָא לִי, דְּאִי הָוָה שְׁמִיעָא לִי קִימְתִּיה, עַד כָּאן. וְקָשָׁה, מְנָא לִיה לְרַב סִפְרָא שְׁלֵא קִיָּם רַב דִּימִי אֶף זֶה הַדְּבָר, דְקָאֻמַּר לִיה הָאִי מִי מְקַיֶּמֶת^כ.

מִכֵּן שֶׁהִשְׁתַּבַּח בְּמַעֲשֵׂיו מוֹכֵחַ שְׁלֵא הִכִּיר סִכְרָת 'כָּל הָאָדָם כּוּזָב'

אֵלָּא לְפִי שָׂרֵב דִּימִי כְּשֶׁרָאָה שֶׁחָלָה, בְּדַק

לְבִנֵי הָאָדָם', [לֹא קָשִׁיָּא כָּאן קֶדֶם בְּרָכָה כָּאן לְאַחֵר בְּרָכָה^כ]. וְנִעֲשֶׂה בַעַל הַבֵּית^כ, שֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ לוֹ וּמִתְחִיל לְהִנּוּת מַעֲוֹלָם הָזֶה כְּמוֹ בַעַל הַבֵּית וְהוֹלֵךְ אַחֵר הֵנְאוּתִיו, וּמִתוֹךְ כֵּךְ בָּא לִידֵי עֲבָרָה, בְּדִכְתִּיב (דברים ח, י"ד) 'פֶּן תֵּאָכַל וְשִׁבְעָתָ וְכוֹי' וְרַם לְבָבְךָ וְשִׁכְחָתָ', אֵין אֶרֶץ נוֹהֵם מִתוֹךְ קָפָה שֶׁל תֵּבֶן אֵלָּא מִתוֹךְ קָפָה שֶׁל בִּשּׁוּר (ברכות לב, א)^כ. וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ (יר' שבת פ"ד ה"ג) יִצְרַר הָרַע תַּחֲלָתוֹ מִתּוֹךְ וְסוּפוֹ מִר"י.

בִּיאור הַגַּמ' שאִין לִסְפֹּר בְּטוֹכְתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וְעִידִין יֵשׁ לְדַקְדֵּק עַל הֵהִיא דְעֶרְכִין (טז, א)^כ, תִּנִּי רַב דִּימִי אֲחוּזָה דְרַב סִפְרָא, לְעוֹלָם אֵל יִסְפֹּר אָדָם בְּטוֹכְתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁמִּתוֹךְ טוֹכְתוֹ בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ, עַכ"ל.

וְקָשָׁה, שֶׁאֲדַרְבָּא מִצְוָה לְשַׁבַּח חֲבֵרוֹ בְּמִדּוּתִיו הַמְּשֻׁבָּחוֹת. וְעֵין בְּמִהֶרָשׁ"א בְּפֶרֶק גִּט פְּשוּט (ב"ב קסד, ב)^כ, וְאֶף תְּרוּצוֹ^כ אֵינוּ מְשָׁלִים אֶת הַחֶסֶר.

הַאיסור לְשַׁבַּח אַחֲרֵים רַק כֹּאשֶׁר הַשּׁוֹמֵעַ מִכִּירוֹ

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּכִי אֲמְרִינָן אֵל יִסְפֹּר אָדָם בְּשִׁבְחוֹ

פרי שמשון

טז. שלאחר ברכה, העולם הוא שלו. והיצר הרע מפתחו שלא ינהג מהעולם רק עבור קיום גופו, אלא עכשיו יכול להנות מהעולם הזה כדי למלאות תאוותו. זי. שהאדם עצמו נהיה כמו בעל הבית על העולם הזה. יח. בתחילה 'יהלך' מדבר על הצדיקים, שהיצר הרע אומר לאדם שילך בדרך הצדיקים, וישבח ליהודים. ואחר כך אומר לו שיהיה אחר, שיהנה מעט מעולם הזה, כדי שיוכל לברך. ואחר כך אומר לו שיהיה בעל הבית, דהיינו שילך אחר הנאותיו, להיות שחורגים שלו. יט. תחלתו יתרוך – שאומר לאדם שילך בדרך הצדיקים, לאחר מכן אומר לו ליהנות מעולם הזה כדי לברך, וסופו מר – שמחטיא את האדם שיחשוב שהוא בעל הבית וילך בשרירות ליבו. [ולפי פירוש זה, אין הכוונה סופו מר על עולם הבא, אלא הדרך כיצד היצר הרע מפתח את האדם]. כ. לאחר המימרא בשם רב דימי שאין לאדם לברך את מי שהתאכסן אצלו, ממשיכה הנגרא במימרא נוספת בשמו שלעולם אל יספר אדם בשבחיו של חבירו, ולאחר מכן המימרא הנוספת דלחלו. כא. זה לשון: לאארה קשה, בדכמה דוכתי בתלמוד מצינו שהיו משתבחין במדות ומעלות חסידים והצדיקים. והמבטא בפירוש המשנה פ"ק דאבות כתב, בדבור האחרון, לשבח החשובים במעלתם כדי שייטבו מנהגיהם בעיני בני אדם כו'. כב. שתירץ (ד"ה אלא): שאל ישבח אדם את חבירו, אם מתוך שבח זה עלולה להשמע גם גנות בעיני אחר. כג. שם מסופר על רבי שמעון בנו של רבי, שישב לפני אביו - רבי, והגיע גט מקושר שלא היה כתוב בו זמן, ורבי שמעון אמר שלא הוא כתבו אלא תנא אחר, ואמר לו רבי שיפסיק לומר לשון הרע. שוב היה מעשה שרבי שמעון קרא לפני רבי בספר תהילים, ורבי ישיב את הכתב, ואמר לו רבי שמעון שלא הוא כתב את זה. ואמר רבי, שיפסיק לומר לשון הרע. ומסבירה הגמרא, שמתוך שבו, בא לגנותו. כד. שכשאמר על הכתב של התהילים המתוקן מי כתב אותו, הבינו שהגט האחר שאינו מתוקן וכתוב בכתב דומה, נכתב גם הוא על ידי אותו סופר. כה. כאשר מספר על אדם שאין השומע מכיר, יכול לספר בשבחיו. אמנם כשהשומע מכיר את האדם המדובר, אין לספר, שמא מתוך הדיבור בשבחיו, עלול להאמר גם חסרונם. כו. רבי דימי נטה למות, נכנס אחיו רב ספרא לשאול בצרכיו, אמר לו רבי דימי ראוי לי לקבל שכר מפני שקיימתי כל מה שאמר חכמים, אמר לו רב ספרא האם קיימת מה שאמר חכמים, שלעולם אל יספר אדם בשבחיו של חבירו, שמתוך כך יבוא שמונתו. אמר לו, לא שמעתי מימרא זו, שאם הייתי שומעה, הייתי מקיימה. [ומימרא זו מובאת בגמרא בשם איכא דאמרי, שרב דימי לא ידע המימרא שלא יספר בשבחיו, וכו', עד המעשה שבו חלה].

דָּבָר, כִּי 'כָּל אָדָם כֹּזֵב'. וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׁתַּבַּחְתָּ, הַדָּבָר בְּרוּר שֶׁלֹּא הָיִיתָ יוֹדֵעַ זֶה הַדָּבָר שֶׁאֵל יִסְפָּר אָדָם בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וְכוּ', שֶׁאֵל הָיִיתָ יוֹדֵעַ זֶה מְכַל שֶׁפֶּן שֶׁהָיִיתָ נִזְהָר עַל עֲצָמְךָ.¹³

סיכום החידוש:

האכילה וְסוּפוֹ מֵר שֶׁאִמְרוּ לוֹ שִׁיכּוֹל לִילֵךְ אַחֵר תִּאֲוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה.

*

ומתירוף בענין אכסנאי, יתורץ סתירה נוספת מתי טוב לאדם לשבח את זולתו. אופן א, מה שמצינו בחז"ל ששבחו אמוראים אחרים, היינו כשאנו מכיר, שאז לא יבוא לספר בגנותו. אופן ב, כשהשומע מכיר את חבירו, על זה שנה רב דימי אחיו של רב ספרא (לפי הלשון הראשון בגמרא), לְעוֹלָם אֵל יִסְפָּר אָדָם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ, הֵיטָב וּמְכִירוֹ, לְאַחֵר שֶׁחֲבִירוֹ יִשְׁבַּח, יֵאמֹר חִסְרוֹן שִׁישׁ לוֹ, שֶׁהָיָה כְּתוּב 'כָּל הָאָדָם כֹּזֵב' שֶׁבִּכֵּל אֶחָד יֵשׁ חִסְרוֹן.

*

ועתה יובן היטב, המעשה (לפי הלשון השני בגמרא) ברב דימי כאשר נטה למות, שאמר לאחיו ראוי לי לקבל שכר משום שקיימת כל מה שאמרתי את חכמים. ושאל אותו רב ספרא, האם קיימת את המימרא הנ"ל 'לְעוֹלָם אֵל יִסְפָּר אָדָם בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ שִׁבְחוֹ בָּא לִידֵי גְנוּתוֹ'. וצריך להבין מנין ידע רב ספרא, שאחיו אינו יודע מימרא זו. ולפי הנ"ל יובן בפשטות, שהיות והסברה היא שאין לספר בשבחו של אדם אשר השומע מכירו, משום שעלול לספר בגנותו היות וכל האדם כוזב. אם כן כבר אינו יכול לומר, שקיים כל מה שאמרתי חכמים, שהרי 'כל האדם כוזב'. ואכן הודה לדבריו.

בְּמַעֲשָׁיו וְלֹא מִצָּא שֵׁם חֲטָא כָּלֵל וְעָקָר, וּמִשּׁוֹם הֵכִי אָמַר תִּיתִי לִי דְקִיּוּמִית כָּל מֵאֵי דְאִמְרוּ רַבְּנָן, וּמֵאֵי טַעְמָא חֲלָשִׁית. וּמִשְׁהִבִּין רַב סִפְרָא שֶׁהָיָה כָּל כֶּךָ מִשְׁתַּבַּח, אָמַר וְדֵאֵי הַטַּעַם שֶׁנִּחְלִית מִפְּנֵי שֶׁלֹּא דְקָדְקַת בְּאִיזָה

יתורץ סתירה בגמרות, האם טוב שהאורח ישבח את מארחו. ונתבאר, שהגמרא בברכות האומרת שאורח יאמר כמה חסד עשה עימי בעל הבית, היינו שאומר בליבו, אבל לא יאמר בפיו. ומה שרב דימי אומר בערכיו, שאכסנאי המברך את חברו בשוק, עליו נאמר 'מְבָרַךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרָה הַשְּׂכִים קָלִלָה תִּחָּשֵׁב לוֹ', היינו שאומר בפיו, ואנשים שומעים ובוזזים את האכסנאי.

וכן עיקר הברכה שמברכים לקב"ה, היינו מה שמכוין בברכתו, על כל פרטי ההנאות שאנו נהנים מעולמים הזה, ואין העיקר בדיבור. ומזה נלמד שגם השבח לאדם אינו צריך להיות בדיבור דוקא, אלא במחשבה.

*

ואף היצר הרע מודה, שצריך לברך לה'.

וזה מה שאמרו עליו בגמרא: בְּתַחֲלָה הֵיכָן הָרַע בֶּאֱצִידִיק, לומר לאדם שיהיה הֵלֶךְ דְּהֵינּוּ צָדִיק, שִׁילֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, שֶׁהַצִּדִּיקִים הִלִּיכוּת עוֹלָם לָהֶם. וְלִבְסוּף הוּא אֹמֵר לוֹ, שֶׁהָיִיתָ וְצָרִיךְ לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְקַבְ"ה וְלִתֵּת לוֹ מַעֲיָן בְּרִכּוּתוֹ, צָרִיךְ לִהְיוֹת אוֹרֶךְ דְּהֵינּוּ לִיהֲנוֹת מִעוֹלָם הַזֶּה. וְלִבְסוּף אַחֵר שֶׁהִתְחִיל לִיהֲנוֹת, אֹמֵר לוֹ שִׁיְהִיָּה בְּעַל הַבֵּית שֶׁהָיִיתָ וְכִבְר בִּירֵךְ, הָאֶרֶץ שֶׁלּוֹ וִיכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר תִּאֲוֹתוֹ. וּמִתּוֹךְ שֶׁבֵּא לִיהֲנוֹת מִעוֹלָם הַזֶּה, בָּא לִידֵי עֲבִירָה.

וזוהו מה שאמרו יֵצֵר הָרַע תִּתְּחַלְתּוּ מִתּוֹךְ שֶׁאִמְרוּ לֵאמֹר לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַצִּדִּיקִים, וְלִבְרַךְ עַל

13. מכך שאל יספר אדם בשבחו של חבירו, מוכח שאף אדם שהוא במעלה עליונה אין לספר עליו, מִשּׁוֹם שֶׁכֵּל הָאָדָם כֹּזֵב. וּמִכֵּךְ הֵבִין רַב סִפְרָא שֶׁרַב דִּימִי אַחִיו לֹא יָדַע מִימְרָא זוֹ, שֶׁהָיָה רַב דִּימִי אֹמֵר, שֶׁרָאִי לוֹ שֶׁכֵּר מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא עָבַר עַל שׁוּם דְּבַר מִדְּבָרֵי רַבְּנָן, אֵךְ לִפִּי חֲסִידָא שִׁכֵּל אָדָם כֹּזֵב יִתֵּן שֶׁכֵּן עָבַר, וְלֹא הָיָה לוֹ לְהִשְׁתַּבַּח בִּזָּה. וְאִכּוֹן אִמְרוּ רַב דִּימִי, שֶׁלֹּא יָדַע מִדִּין זֶה, וְלִכֵּן לֹא קִיַּיְמוּ [שֶׁהָיָה] הִשְׁתַּבַּח בְּמַעֲשָׁיו].

לימוד יומי מהספר הקדוש יסוד ושורש העבודה

מהאי גברא רבה ויקירא, מחצב סנפירא וכו', כמוהר"ר אלכסנדר זיסקינד בכמהור"ר משה.

פרשת עקב

הכנה לשבת

תרגום. וקודם קריאת הפרשה יאמר בשמחה עצומה, הריני רוצה לקרות שנים מקרא ואחד תרגום כדי לתת בזה נחת רוח ליוצרי ובוראי יתברך שמו כו', כפי הנוסח שנתבאר לעיל בשער הלמוד קודם קריאת מקרא.

אחיי ורעי, אדברה נא שלום בעבודות יוצרנו ובוראנו יתברך שמו, לכייל בכלל רבה לאנשים כערכי, שבכל מקום אשר תקרא בתורה או בנביאים וכתובים ענינים שבא מזה היפך רצון יוצרנו ובוראנו יתברך שמו ויתעלה, אז יכניס האדם צער גדול בלבו על זה שלא נעשית אז רצון בוראנו יתברך שמו. ולהיפך במקומות שיקרא איזה ענין שמזה בא נחת גדול לבוראנו יתברך שמו, אז יכניס שמחה גדולה ועצומה בלבו על זה שנעשית אז רצונו יתברך שמו ויתעלה, והיה לו לבורא יתברך שמו ויתעלה נחת גדול מענין זה. וזהו עיקר ושורש עבודת בן חביב לאביו לשמוח בשמחתו, היינו בעת עשיית רצונו הן הוא בעצמו הן אדם אחר, ולהצטער באיזה ענין שנעשית נגד רצונו, הן הוא בעצמו הן אחרים.

גם בכל מקום אשר יקרא האדם בתנ"ך איזה ענין מגבורות ונפלאות הבורא יתברך שמו, דהיינו ענין שיצא מדרך הטבע, יחשוב אדם אז במחשבתו גבורות ה' גבורות ה' כמה פעמים בשמחה עצומה.

את אחיי ורעי אנכי מבקש, לבל ירע בעיניכם כי לא באתי להגיד את הרשום כל המקומות מענינים אלו בכל התורה, כי בודאי אצא מגדר הקיצור בדבר שרשומי ניכר מכלל אומר, כי אדם יפיק תבונה מעצמו ליתן דעתו בזה אל הכוונה בכל המקומות מענינים אלו לכוין כוונות הנ"ל, ואשרי חלקו.

היות נמצא השער ההוא בשבתות השנה יום שבחר ונתנו ה' יתברך שמו עליון על כל ימי החול, על כן מן השם הוא זה אשר לו יקרא שער העליון, כי על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשהו עליון על כל לשם ולתהילה. ובו יבואר כל הסדר וההנהגה של ערב שבת קודש, וקצור כוונת מזמורים של קבלת שבת קודש, וכל התפילות של שבת וכוונת קדוש היום וכוונת כהן ולוי וכל העולים אחריהם לקרות בתורה, והנהגת של כל היום שבת קודש עד אחר הבדלה.

בנשף ליל שישי והכינו תקון גדול, בלילה ההוא נדדה שנת העובד את ה' בלב שלם ובנפש חפצה, להיות נעזר ללמוד כל הלילה עד הבוקר לתיקון פגם הברית, וימצא כתוב כן בכתבי האריז"ל ובשאר ספרי המקובלים שהלימוד כל הלילה בליל שישי הוא תיקון גדול ונפלא לפגם הברית.

והיה ביום הששי תיכף אחר תפלת שחרית יזהר האדם לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, ואטו מלתא זוטרתא היא מה שאמרו בגמרא הקדושה (ברכות ח, א) אמר רב הונא כו' לעולם ישרים אדם פרשיותיו עם הצבור כו', וכל המשלים מאריכין לו ימיו ושנותיו. וגדל התקון בעולמות העליונים הקדושים בהשלים הפרשה עם הצבור, גם גדל שכרו, הובא בזוהר הקדוש ויבוא לפנינו העתקות מאמרו הקדוש בעזרת ה' לקמן בענין קריאת הפרשה עיין שם. ויהדר לקרות בספר תורה, ואחר כל פסוק יקרא תרגום שלו, האריז"ל. ועל כל פנים אחר כל פרשה דהיינו פתוחה או סתומה, כדעת רש"ל ושל"ה.

ויזהר האדם במה שמוזכר בספרים שלא להפסיק בדבור חס ושלוש בקריאת שנים מקרא ואחד

מתוך ספרי הגה"צ רבי יצחק הכהן
ב"ר אשר אנטשיל זי"ע - הצדיק הרב הוברמן מרעננה

עורך: הרב עוזיאל אדרי רב המרכז הרפואי סורוקה

להתפלל על עושר מופלג מאוצר מתנת חנים

א. אמרו על אשתו של רבי חנינא בן דוסא עד מתי נצטער כל כך בעניות ובחסר כל, אמר לה מה נעשה, אמרה לו התפלל ותבקש רחמים שיתנו לנו מן השמים דבר מה, עמד רבי חנינא בתפילה וביקש רחמים, יצתה כמין פיסת יד מן השמים ונתנו לו רגל של שולחן מזהב, אשתו של רבי חנינא ראתה בחלומה את כל הדברים וישיבים בגן עדן עטורותיהם בראשיהם ונהגים מזיו השכינה עם שולחן מלא של שלוש רגליים והיא ובעלה יושבים עם שולחן חסר של שתי רגליים, סיפרה את חלומה לבעלה, אמר לה אותה רגל של שולחן מזהב שקיבלנו היא ניטלה מאותו שולחן זה שבגן עדן, והאם נח לך שכולם ישובו בגן עדן עם שולחן שלם ואנחנו עם שולחן חסר, עמד רבי חנינא בתפילה וביקש רחמים ונטלו מן השמים בחזרה את הרגל של השולחן מזהב. ויש במראה שם עוד כמה סיפורים כיצא בזה. הרי לנו שמי שמגלה את דעתו שבאמת מרוצה הוא בזה ורוצה להתעשר ואינו חושש לגודל הניסיון כן נתנים לו.

‘היה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמה ה’ אלוהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגןך ותירושך ויצהרך שגן אלפך ועשתרות צאנך על האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך’ (ו, יג-יז). ידוע קושיית המפרשים שאם ילכו בדרכי ה’ הרי מגיע להם שכר מצד עצמם שעסקו בתורה ובמצוות ובמעשים טובים ואינם צריכים לחסדי אבות. ועוד קשה איך מבטיחים שכר בעולם הזה והלא קיימא לו שאין שכר מצוות בעולם הזה, כאומרים וז”ל במסכת קידושין (לט, ב), שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ואמרו רז”ל במסכת עירובין (כב, א), אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב ‘אשר אנכי מצוין היום לעשותם’ (דברים י, יא), היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם.

הסברא מדוע שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הוא משום שכבר הסכימו רז”ל שניסיון העושר גדול מניסיון העוני.

יש לומר שיש חילוק מחמת מה שיש לו עושר, אם כל זה בא לו בזכות עצמו בעד שכר המצות שלו, והעושר שיש לו זה שהוא נתנה ממעשי ידיו ממצות שעשה על ידי זה ויש לו תקיפות גדול ויכול להיות רם לבבו, מה שאין כן אם לאכל כל טוב והעושר בא לו אלא בגלל מעשיו הטובים אלא בגלל חסדי אבות, הרי הוא כן יכול להצליח ולהתגבר על ניסיון העושר ויש לו ענוה ושפלות, בידוע שכל העושר המופלג שזוכה בו אינו שלו אלא של אחרים שזו רק בחסדי אבות, וכמבואר בירושלמי במסכת ערלה (פ”א, ה”ג) הובא דבריו בתוספות במסכת קידושין (לו, ב, ד”ה כל מצוה) מאן דאכיל דלא ידידה בהית לאיסתכל באפיה, מי שאוכל מממון שאינו שלו הוא ממתיש ואין להסתכל בפניו בשעה שאוכל.

מניסיון העוני, כי העושר הוא ניסיון גדול לתייחס למדת הדין ולא למדת הרחמים.

לבתי רום לבבו מאחיו ובל ענה עזות ולא ידכה עני בשער ולא יאה אוטם אנו מושכות דל, רק שמעו ישמע צעקתו ופתחו ופיתח את ידו לו ונתנו נתן לו והענק עניקהו ידו ומחסורו אשר יחסר לו (דברים טו, יד), ותהיה ידו פתוחה להחזיק ביד לומדי התורה ולאמץ לבנים כשולח ולזהיות סומך נופלים בהלוואות וכן חסד ולהרבות במצוות ומעשים טובים ככרבת ה’ אשר נתן לו. ולא ידבר להוציא הונו להלב וריק, רק קח את עליו ממונו לעשות כל רצון בוראו ולקנות בו חיי העולם הבא. וירבה לתן סתור באופן שלוש יתבייש המקבל. ולא יבקש גדלה ולא יחמוד כבוד, ואל יחזיק טובה לעצמו על פירות צדקותיו, שהוא אינו אלא כאפטורפוס ונעים, ויכבדם וינטלם וישאם לכבוד ה’ יתברך שמו כי יעמוד לפניו אביון, ויהיו קרובים בביתו על ראש שמחתו, ויהיה ביתו פתוח לרוחה (אבות ז, ד). ויהיו עניים בני ביתו (שם א, ה).

אם כן צריך להתפלל שיהיה לו עושר מופלג אבל לא בזכות מעשיו הטובים אלא מאוצר של מתנת חנים בזכות חסדי אבות, ואז ממילא הוא יהיה בחבוצה עם כל העושר המופלג שיש לו, ויכולים ליתן לו מן השמים עושר מופלג של שכר גם בהאי עלמא בעולם הזה ואין לו לחשוש מניסיון העושר, והבן.

וכן כתב הרמח”ל בדרך ה’ (ח”ב, א), עוד יהיה העושר לעשיר ניסיון לראות אם ירום בו ללב או לא יעשר בו אחר בחלי העולם ויעזוב את עבודת בוראו, או באם אפילו עם כל עשרו יהיה עניו ונכנע ומואס בהבלי העולם ובוחר בתורה העבודה וכל כן כיצא בזה.

נמצא שאם אדם יקבל את השכר על המצוות בעולם הזה, אינו נחשב לשכר כי זה יביא אותו לניסיון גדול של ניסיון העושר, ואין אדם רוצה בכך, שהרי השכר על המצוות הוא גדול מאד ומגיע לאדם על זה עושר מופלג.

אך צריך להבין אם העושר הוא ניסיון כל כך גדול מדוע מצינו כמה עובדות בגמרא שמי שרוצה כן מתפלל על זה. כאומרים וז”ל במסכת תענית (כה,

יש לציין: שדעתו של הרבי שכל אחד מהם מישאל צריך להשתדל להיות גביר והיה מברך את כולם בעושר מופלג, ואין לחשוש מניסיון העושר, כאשר נכנס אליהו הקדוש רבי אברהם יהושע העשיל מקופישטשניץ זי”ע ואמר לרבי כי “עשירות היא ניסיון, והנני פוחד מהניסיון של עשירות”, אמר לו הרבי, גם עניות היא ניסיון, ואדרבה, הניסיון של עניות גורם ליגיעה וצער וכי והוא גרוע וקשה יותר, ועד כדי כך כדאיתא במסכת עירובין (מא, ב), שהעניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו רחמנא ליצלן. ומכיוון שכן, מוטב איפוא להיות גביר ועשיר מופלג ולהתגבר על ניסיון העשירות, כי בודא”מ של השמים נותנים כוחות ורחנים גדולים לעמוד בניסיון העשירות יחד עם העשירות המופלגה).

חידושי תורה של “הצדיק מרעננה” על ספר בראשית העולם נברא כדי לסייע לישראל מקבלי התורה

ויש לומר שכוונת רז”ל המובה ברש”י היא כך, שאם היה מתחיל את התורה מהחודש הזה הרי ללכס, שהיא מצוות קידוש החודש, הנה ידוע גודל הקדושה שהחוצרכו להתקשר בה המומונים לקדש את החודש, עד שזכו והמשיכו רצונו יתברך בקידוש החודש, שהקב”ה אומר למלאכי השרת אני ואתם נלך לבית דין שבירושלים ונדע מתי קבעו את החודש וכן יהיה.

‘בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ’ (א, א). אמרו רז”ל במדרש ‘לוקוט שמעוני’ (פשתר בא, קפז). הובא בדבריהם בירושלמי, אמר רבי יצחק אל היה צריך להתחיל את התורה אלא מן ‘בראשית הזה לכם’ (שמות יב, ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, אלא משום ‘כח מעשי הגדי לעמו לתת להם חילת גוים’ (תהלים קצא, ו), שהיא יאמרו אומות לישראל, לטותם אתם ששכבשתם אצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב”ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו.

כאומרים וז”ל במדרש רבה (שמות פט”ו, ב), ‘החודש הזה לכם’ אמרו מלאכי השרת לפני הקב”ה ריבן העולם אימתי אתה עושה את המועדות, אמר להם אני ואתם נסיים על מה ש”ישראל” וגמורין מעבירין את השנה, שנאמר ‘אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי’ (תהלים נו, ג), אמר להם הקב”ה לישראל לשבער בקיעת המועדות היה בידי, שנאמר ‘עשה ירח למועדים’ (תהלים קד, ט), מכאן והלך ר”ה הראשון בידכם וברשותכם, על מה שאתם אומרים הן, יהיה הן, ועל לאו לאו, וכן הוא אומר ‘אלה מועדי ה’ מקראי קודש’ (ויקרא כג, לו). אמר

תמהו המפרשים מה הדיחפות לכתוב את זה בתחילת התורה, הרי לפי טעם זה היה מספיק אם זה היה נכתב אפילו בפרשה אחרונה, ולמה התחיל את התורה בדבר זה, וכתבה בפרשה הראשונה דווקא, ולפי זה אם כן הדורא קושיא לזכותא חזרה הקושיא למקומה, שהיה צריך להתחיל את התורה מ’החודש הזה לכם’, שהיא מצוה הראשונה שנצטוו בני ישראל עליה במצרים.

ברכה משולשת

מתוך ספרי הגה"צ רבי יצחק הכהן
ב"ר אשר אנשילי זי"ע - הצדיק הרב הוברמן מרעננה

מנעה אורו ונפלה על צבא איסרא חשכת ערפל, הלה אחוז במחנה סיסרא, כסופה חזקה פרצה עם רעשים משונים של רעמים וברקים מבעיתים, שהחרידו את סוסיהם של מחנה סיסרא, הנוכבים ממעל ידיו ממסילות והרתיחו את לגלגל השריונות מרכבות הברזל שהפכו ללוהטים, הלוחמים ידו לקרר עצמם לרחוץ במימי נחל קישון, כשגשג עז ירד מילא את העמק במים, מרכבות הברזל הכבדות יצאו ממכלל שימוש כשהחלו לטבוע בבוץ, נחל קישון הוצף ועלה על גדותיו וגרף את המוני החיילים והשליכן לים, ברק ודבורה הנביאה ניצחו בשם ה' והשמידו את צבא סיסרא.

וכאמור ז"ל **במסכת פסחים** (ק"ח ב). כאשר בא סיסרא על ישראל, בא עליהם במרכבות של ברזל הוציא הקב"ה עליהם כוכבים ממסילות, דכתיב 'מן שמים נחלומו הנוכבים ממסילות נחלמו עם סיסרא', ידו הנוכבים מן השמים וחיימנו את מרכבות הברזל, עד אשר נאלצו לחמוי לצאת מהם להתקורר וידו לרחוץ עצמם במימי נחל קישון, אמר לו הקב"ה נחל קישון, ומיד גרפם נחל קישון והשליכן לים, שנאמר 'נחל קישון גרפם נחל קדומים'.

וכן כתב **במדרש תנחומא** (עקב, ג). בא סיסרא על ישראל בהר תבור, ומן השמים נחלמו הנוכבים ממסילות נחלמו עם סיסרא, ותחילו הכל תהלים, מעולם לא היה כמעשה הזה שירדו כוכבים מן השמים לעשות למלחמה עם בשר ודם, אמר הקב"ה בעולם הזה הנוכבים נחלמו בשבילכם, אבל לעתיד לבא אני כבבדי ובעצמי אבוא ואלחם בשבילכם שנאמר 'ויצא ה' ונלחם בגוים'.

וכן מצוינו בכניסה לארץ במלחמת יהושע בן נון, שהבריאה כולה סייעה בניצחון של ישראל על ל"א המלכים, כשהקב"ה קאה את הגוי אשר היה נלחמים, שנאמר 'ולא תקרא הארץ אתכם בטמאים אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם' (ויקרא י"ח, כח). אבני אשליש, אבני ברזל שהיו מעורבים באש וגופרית, שכונות תפילות מן משה רבנו ע"ה במכת ברד במצרים, פסקו מליירד ולא הגיעו לארץ ונשארו תלויות באויר, לאחר הבטחת פרעה שישלח את בני ישראל. וניתוח ארעה על אויבי ישראל במלחמת יהושע בן נון, כשנלחמו ישראל עם מלכי האמורים בגבעון, השליך עליהם ה' אבנים גדולות מן השמים בנוסם במורד בית חורון.

כאמור ז"ל **במדרש רבה** (שמות פ"ב טז). 'ויצא משה מעם פרעה את העיר ופרש כפיו אל ה' ויחולו הקלות והברד ומטר אל יתוך ארצה' (שמות ט, גל). שעצני יחל בתחום העיר, מיד אל ה' חולל להתפלל עליהם אלה 'ויפרש כפיו אל ה' וקבל קולות ופלאות ותלפזן ברפיון ואומית ידו בימי יהושע על האמורים שנאמר 'ויק' בנוסם מאפי' ונחלם את האבנים האלה לים' (יהושע ד, ה). סימן לבנים שעברו אבות את הירדן. אמר רבי יהודה אבא חפלתא ורבי אליעזר בן מתאי וחנניא בן חכניאי עמדו על אותן אבנים ושיערום כל אחת ואחת שיקלה כארבעים סאה, ולמדוהו אנו שישמר שמעלה אדם בעצמו על כתפו הוא שליש של משאו שיכול לשאת כשאחרים מסייעים לו, הוי מנא אתה מנחש גדולה לאשכול שנסאו המרגלים שישאר 'ויסאוהו במות בשמים' (במדבר יג, כג). שיכלו לשאתו כי היו מסייעים זה לזה.

וידוע שבמקום שיש מסייעים, יכולים לישא משא הרבה יותר כבד ממה שאדם יחיד יכול לישא בכוחו, כאמור ז"ל **במדרש רבה** (ויקרא פ"א, ד). אתי' כה ידאמר רבי נתנן בר חנניאל כנוהג בשבעולם, משוי שקשה לאחד נוח לשנים, קשה לשנים נוח לדי'.

וכמבואר בגמרא **במסכת פסוה** (לד, א). הובא דבריהם ברש"י (במדבר יג, כג). עודם בירדן אמר לן יהושע 'הרימו לכם איש אבן אחת על שמו למכסר שבטי ישראל' (יהושע ד, ה). וכתבי' למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמרי מה האבנים האלה לכם' (יהושע ד, ה). סימן לבנים שעברו אבות את הירדן. אמר רבי יהודה אבא חפלתא ורבי אליעזר בן מתאי וחנניא בן חכניאי עמדו על אותן אבנים ושיערום כל אחת ואחת שיקלה כארבעים סאה, ולמדוהו אנו שישמר שמעלה אדם בעצמו על כתפו הוא שליש של משאו שיכול לשאת כשאחרים מסייעים לו, הוי מנא אתה מנחש גדולה לאשכול שנסאו המרגלים שישאר 'ויסאוהו במות בשמים' (במדבר יג, כג). שיכלו לשאתו כי היו מסייעים זה לזה.

ועל כן פתחה התורה וכתבה ענין סיפור מעשה בראשית כהקדמה ולפני הציווי למצוות, כדי להודיע לבני ישראל שיש במעשה בראשית כוח לסייע לכל מי שקיבל על עצמו על תורה הקדושה ומצותיה, וכל הבריאה השמים והארץ וכל צבאם בעצמם נועדו לסייע לאדם מנקבל התורה.

הבטיח בהקדמת ספריו: כל הלומד ויגיד בשמי דברי תורה, אני מתפלל עליו תפילה קבועה בכל יום ואמליץ טובה עליו לישועות מכל צרה, לשפע בכל טוב של קדושה והצלחה ברוחניות ובגשמיות בעוה"ז ובעוה"ב, וישיתעורר ליבו ברוח טהרה ויראת שמים לעבודת ה' באמת ובלבב שלם.

הקב"ה אין לי אלא מועדות אלה, בין שקבעו בזמנן, ובין שטעו וקבעו שלא בזמנן, ולא עוד שאם ביקשתם לעבר את השנה, מכל מקום יאה הדבר בידיכם, 'החודש הזה לכם', הריני משלים עמכם.

וכן כתב **במדרש רבה** (שמות פט"ו, כ). 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן החודש הזה לכם' למה אמר הקב"ה קידוש החודש למשה ולאהרן, לפי שקידוש החודש בשלושה, כשבקש הקב"ה לקדש את החודש, אמר הקב"ה למשה ולאהרן 'אני ואתם נקדש את החודש', והא הוא דכתיב 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן'. אבל עיבור השנה, צריך עשרה קזנים, וכשהיו רבותינו נכנסים לעבר את השנה, היו נכנסים בשרץ בקיאים לבית המדרש, ואב בית דין עמם, ונועלין את הדלתות, ונושאין ונותנין בדבר כל הלילה. בחצי הלילה אומרים לאב בית דין 'מבקשים אנו לעבר את השנה, שתהא השנה הזאת שלשה עשר חודשי'. גזר אתה עמנו, והוא אומר להם 'מה שדעתכם אף אני עמכם'. באותה שעה יצא 'אור' מדרש וכל לפניהם, והיו יודעים שהנתיצה להם החודש השנים, שנאמר 'ורח בחשך אור לישורים' (תהלים קיב, ד). ומה שהן גוזרין הקב"ה מסכים עמם, שנאמר 'אקרא לאלקים עינין לאל גומר עלי' (תהלים ג, ג). שבתה שמו של הקב"ה שהבריות גוזרין ומה מסכים, שנאמר 'צדיק מושל ביראת אלקים'.

וכן כתב **במדרש שמעוני** (תהלים רמז תתלא). מה תלמוד לומר 'כי חק לישראל הוא משפט אלקי יעקב' (תהלים פא, ה). תלמוד שאין בית דין של מעלה נכנסין לדון אלא אם כן קידשו בית דין של מטה את החודש, הני רבי אושעיא אומר בית דין למטה היום ראש השנה, ואמר הקב"ה למלאכי השרת העמידו בימה ויעמדו סיניגוריא ויעמדו סקיפטורין, שכן גזר בית דין למטה ואמרו היום ראש השנה, ואם נשתתו העדים למבוא לבית הדין למטה וגמלו בית דין וחזרו בהם ממלכר השנה, הקב"ה אומר למלאכי השרת העבירו בימה העבירו סיניגוריא ויעברו סקיפטורין, שכן גזר בית דין למטה ואמרו למחר יתיר ראש השנה, מאי טעמא 'כי חק לישראל הוא משפט אלקי יעקב', אמרו רבי פנחס ורבי חלקיה בשם רבי סימון, מתכנסין מלאכי השרת אצל הקב"ה ואומרים לו אימתי ראש השנה, והוא אומר להם 'ולי אתם שואלים', בואו אני ואתם ונשאל לבית דין של מטה שנאמר 'כי מי גידל אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו' (דברים ז, ז).

והייתה נופלת על בני ישראל יראה גדולה, והיו מפחדים לקדש את החודש, ואמרו מי יכול לקבל על עצמו אחריות גדולה כזו, מחמת גדול מעלת קידוש החודש, שהיו צריכים המזומנים להתקדש במעלות הטהרה והקדושה במעמד קידוש החודש, כי כפי שקבעו בית דין של מטה וקידשו את החודש, כך קבעו בית דין של מעלה, שכן והמשיכו את רצונו יתברך, והיה קידוש החודש קובע לכל העולמות טוב.

ובשביל שלא ירתעו בני ישראל מלקיים מצווה זו של קידוש החודש, על כן הקדים ופתח הקב"ה את התורה בסיפור מעשה בראשית לפני ציווי מצוות התורה, להודיע לבני ישראל שיש במעשה בראשית כוח לסייע לכל מי שקיבל על עצמו על תורה הקדושה ומצותיה, וכל הבריאה השמים והארץ וכל צבאם בעצמם יסייעו ללומד התורה.

וכדכתיב במלחמת סיסרא 'מן השמים נחלמו הנוכבים ממסילות עם סיסרא' (שופטים ה, כ). שהבריאה כולה סייעה בניצחון של ישראל על סיסרא, כשהנוכבים ידו ארצה לסייע במלחמה והרגו ממסילות מלחמהם בשמים, דבורה הנביאה וברק בן אבינועם יצאו למלחמה על הר התבור, נגד סיסרא שר צבא ביין מלך חצור, שהיה גיבור גדול ובא להילחם עם ישראל בראש צבא חזק של תשע מאות מרכבות ברזל.

כאמור ז"ל **במדרש שמעוני** (שופטים רמז נח). ויעזק סיסרא. סיסרא בא עליהם בארבעים אלף ראשי גיטות, כל אחד היה עמו מאה אלף, ובן שלשה שנה היה, וכבש כל העולם בכוחו, ולא היה כרח שלא היה מזה חומה בקרול, ואפילו היה בשבשה כיון שהיה נותן עליה קול לא הייתה חומה מוקומה. אמר שלמה יוד לרחוץ בנחל קישון היה עולה בקונו כמה מאכל בני אדם גדים. ותשע מאות סוסים במרכבתו ובחורו לא היה אחד מהם חוזר בשלום.

דבורה הנביאה ע"ה נתנה הוראה לברק על פי גבואה, לא לפחד מסיסרא ולדרת למתקפה אל העמק למרגלות הר תבור ולערוך מלחמה עם סיסרא, בעוד ברק יוד מהרה עם תוקף אמונה בדבר ה', התרחש נס גדול, השמש

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת עקב | גליון מס' 110

פנינה לפרשת עקב

חז"ל: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא! מחדש רבינו ואומר: כל עניין זה שאין שכר על המצוות בעולם הזה הוא רק אצל אדם יחיד, אבל בכוח הרבים ניתן לקבל שכר גם בעולם הזה. ואם כן, מסיים רבינו ואומר, בפסוק בפרשת ואתחנן משם אנו לומדים שאין שכר בעולם הזה, נאמר בלשון יחיד, כי אכן יחיד אינו מקבל שכר בעולם הזה. אבל הפסוק בפרשת השבוע בו נאמרו השכר שמקבלים גם בעולם הזה, נאמר דווקא בלשון רבים, להודיענו שהשכר בעולם הזה הוא רק בכוח הרבים.

על חידושו זה של רבינו הזרע שמשון ראוי להוסיף ולציין שכך מפורש בדברי המהרש"א בחידושי אגדות במסכת קידושין (דף לט עמוד 3), שם אומרת הגמרא: "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", אומר המהרש"א: איך ניתן לומר כך שאין שכר בעולם הזה והרי בתורה מפורש שמקיימי המצוות יקבלו שכר בעולם הזה, ועל כך הוא מחדש: "דזכות הרבים ומעשיהם הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות שנזכרו בתורה גם בעולם הזה", לעומת זאת העניין של שכר מצוה בהאי עלמא ליכא הוא רק ביחיד, שהוא אכן שכרו יקבל רק בעולם הבא.

פרשת השבוע, פרשת עקב, פותחת בברכות אותם מבטיח הקב"ה לשומרי מצוותיו (דברים פרק ז' יב-יג): "וְהָיָה עֲקֵב תִשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם. וְאַהֲבָה וּבְרָכָה וְהַרְבֵּה וּבְרָכָה פְּרִי בִטֶּנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ דִּגְגֶךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שֹׁגַר אֲלֶפֶיךָ וַעֲשֵׂתָרֶת צִאֲנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ, וְהַתּוֹרָה מְמַשִּׁיכָה וּמְפַרֶטֶת עוֹד כַּהֲנָה וְכַהֲנָה בְּרִכּוֹת טוֹבוֹת.

רבינו הזרע שמשון מבחין שהפסוק כאן אמור בלשון רבים: "תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרָתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם". ולעומת זאת, הפסוק האחרון בפרשת השבוע הקודם, פרשת ואתחנן, אמור בלשון יחיד. שם נאמר (דברים ז' יא): "וְשִׁמְרָתָ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם". מה הסיבה למעבר החד מלשון יחיד ללשון רבים?

מסביר רבינו הזרע שמשון, על הפסוק בפרשת ואתחנן, דורשת הגמרא במסכת עירובין (דף כב עמוד א'): "אמר רבי יהושע בן לוי: מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם, היום לעשותם - למחר לקבל שכרם", היינו, השכר על המצוות ניתן רק בעולם הבא ולא בעולם הזה, וכלשון

סיפור לפרשת עקב

כוונתו של אותו אדמו"ר.

סיפר הלמדן לצמח צדק, שפעם אחת הוא היה בשבת בעיר מטרנוביל. מקום מגוריו של הרבי רבי מרדכי מטרנוביל. בשבת בבוקר, בזמן של סעודת השבת, הוא בא לבקר את הרבי מטרנוביל, ובמהלך הביקור הוא השמיע לרבי פלפול גדול שהוא חשב באיזה סוגיא עיונית. הקשיב לו הרבי מטרנוביל, וכשהוא סיים אמר

פעם הגיע למדן אחד לביקור אצל האדמו"ר הצמח צדק מלויבאוויטש. השיחה התגלגלה אל עניין צדיקי החסידות והצמח צדק שיבח מאוד את האדמו"רים מפולין ורוסיה. שמע זאת האורח ואמר לצמח צדק: ירשה לי כבודו לספר לו סיפור מוזר שהיה לי עם אחד מגדולי האדמו"רים, סיפור שמאוד היה מוזר לי, ואדרבה, אשמח אם תסבירו לי מה הייתה

לו הרבי: אבל הקשיא נשאר...

הלמדן מאוד התפלא כי הרי הוא תירץ את הקושיה בטוב טעם ומה כוונת הרבי שהקשיא נשארת. במהירות הוא חשב לעצמו שבוודאי כוונת הרבי שהפלפול נכון רק לשיטת אמורא מסוים, אבל לפי אמורא אחר הרי הקושיה עדיין במקומה. ואז הוא תיכף המשיך ואמר נדבך נוסף בפלפול ליישב גם לפי שיטת אותו אמורא. הוא מסיים, מסתכל על הרבי, והרבי אומר לו: אבל הקשיא נשארת.. הלמדן היה קצת מופתע, אבל אז הוא הבין שבוודאי כוונת הרבי לשיטת הרמב"ם. אכן פלפולו נכון לפי שיטת רוב הראשונים אבל הרי הרמב"ם חולק עליהם, ובכן, איך הרמב"ם יתיר קושיה זו. ואז אמר הלמדן עוד פלפול ויישב את הקושיה להפליא גם לפי שיטת הרמב"ם. אבל שוב הרבי הביט בו ואמר: שוב נשארה הקשיא.

הפעם הלמדן כבר לא יכול היה להתאפק והוא אמר לרבי: אני לא מצליח להבין את כוונתכם. הרי יישבתי את הקושיה לפי כל השיטות ולפי כל האופנים. אמר לו הרבי: אתה צודק, אבל כוונתי לקשיא הזה, ואז הצביע הרבי על צלחת דייסת הכוסמת שאף היא הייתה קרויה באידיש בשם "קשיא", ואמר: כשאתם מדברים הצלחת של דייסת הקשיא נשארת מבלי לאכול אותה. חלשה דעתו של הלמדן מהסיפור הזה ותיכף הוא קם והלך. כך סיפר הלמדן בעצמו לצמח צדק שבדידו הוה עובדא, ואמר לרבי: מה אומר הרבי על סיפור זה. חייך הצמח צדק וענה לו: צדק הרבי מטשרנוביל. בכוחם של מאכלי שבת לפעול במרומים יותר מפלפולים, ולכן ראוי לשמור על טעמים של מאכלי השבת ולאוכלם כראוי בעודם חמים וטעימים.

סיפור זה על עניין חשיבות הטעם מוביל אותנו אל דברי המדרש על הפסוק בפרשת השבוע, פרשת עקב, (דברים ח א): "וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּקְעֲבוּ וַיֵּאָכְלוּ אֶת הַמֶּן". דורש המדרש: "מכאן רמז להדלקת נרות בשבת". וכמובן שהשאלה נשאלת: מה עניין זה לזה. מסביר רבינו הזרע שמשון: על עניין העינוי שהיה באכילת המן, שנראה מדברי הפסוקים שעל אף האכילה של המן היה נשאר האדם רעב.

אומרת הגמרא במסכת יומא (נדף עד עמוד 3)

שהסיבה לכך היא: שאינו דומה מי שרואה את האוכל ואוכל אותו, למי שאינו רואה ואוכל. לפי שצורת המן היתה קבועה, ולא ראו בו שינוי לפי הטעמים שטעמו בו, והגמרא ממשיכה: אמר רב יוסף: מכאן רמז לסומין, שאוכלין ואין שבעין, לפי שאינם רואים את המאכל, ועוד אומרת הגמרא: ראוי לאכול בעוד היום, בזמן שיש אור ורואה את המאכלים.

אם כן, מסיים רבינו הזרע שמשון ואומר: מהיות ואצל אכילת המן ראינו את עניין חשיבות ראיית המאכלים, זו הסיבה שגם מדליקים נרות בשבת כדי שיוכלו לאכול את הסעודה בליל שבת לתיאבון ולקרוא לשבת עונג.

אור החיים הקדוש - רבי חיים בן רבי משה זיע"א

ונתן לך רחמים ורחמך (יג, יח). כוונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה בשרשת ברוצחי עיר הנדחת לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנוולד בהם מכח המעשה. ואומרו ורחמך העיר כזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי כמו כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן.

בן לאשרי - רבי יצחק בן רבי אשר אנשיל הכהן זיע"א

שְׁמֹר וּשְׁמַעְתָּ אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו' (יב, כח). שמור. פירש רש"י זו משנה, שאתה צריך לשמור ולחזור עליה כמה פעמים שלא תשכח, כדכתיב (משלי כב, יח) 'כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמָרם בַּבֶּטֶן'. וצריך להבין דהוה ליה למימר במוחק, דאין התורה בבטן כמובן. אבל הכונה שתשמור בטנך ממאכלות אסורות המטמטמים הלב והמוח רחמנא ליציל, על כן אמר בבטנך.

קול הישועות

פנינים ומזמורי השכל בפרשת השבוע
מתורת הזרע שמשון זי"ע

0733-454-554

לפרטים, הערות והארות, הקדשות
והנצחות: 05276-97791

לקבלת הגליון במייל:

z0772027554@gmail.com

הפעילות בחסות מידעדרום:

08-9979095

עימוד: פרונט - מ. מנדלזון/ טל:

gmail.com@2455735 דוא"ל: 0504161728

כל הזכויות שמורות ניתן להדפיס לצורך
אישי בלבד

נא הצטרפו לתורמים הרבים
ותראו ישועות

~ עמדות נדרים פלוס <

תולדות שמשון

~ קול הישועות 0733-454-554

~ הפקדה בבנק: 20-489-411390

לרפואת וישועת עם ישראל.

עריכת והפצת הגליונות לזכות:

אברהם ישעיהו בן לאה, מיכאל בן

דבורה, יעקב יואל בן סימא שמחה,

ישראל בן חיה אהובה חו"ג מלכה שושנה

בת שירה לאה, הדסה בת ליבי, יצחק

פנחס בן ביילא, רחמים בן חנה ברכה,

ניסים בן מרסל, חיים מאיר בן עלקא,

שמעון בן תמר, יעקב בן תמו ומסעודה

מרסל בת פרוחא,

לרפואה שלמה

חיה בת שולמית שרה, הדסה בת ליבי,

הרב יוסף בן מזל טוב, מכלוף בן ימנה

לעילוי נשמות:

שירה לאה בת יעקב הכהן,

דבורה רות בת לייבל לואיס,

יצחק בן עיישה, שלום פרץ בן חיים,

מרדכי בן שושנה, קלוידין מזל בת סול,

דורה דינה בת סטה

לזיווג הגון בנקל בקרוב, ובני חיי ומזוני:

יצחק חי בן טובה,

חוה לאה בת פלורה,

בית תולדות שמשון

לז"נ הגאון המקובל חסידא קדישא

רבי שמשון חיים בן רבי נחמן מיכאל נחמני זי"ע

ללמוד • להתענג • להושיע

יומא דהילולא

של בעל הזרע שמשון

הרב שמשון חיים נחמני

בן הרב נחמן מיכאל זי"ע

בתאריך: ו' אלול

תנצב"ה

ברכתו והבטחתו

ללומדים ולתומכים:

בני חיי ומזוני טבי

מתמשת לעיני אלפים

ורבבות.

הצטרפו ותזכו גם אתם.